

**A ZENEOKTATÁS MÓDSZERTANA AZ ÁLLAMI BALETT
INTÉZETBEN 1958 ÉS 1970 KÖZÖTT**

Vajon melyik művészeti ág a tánc legfontosabb társművészete? Remélem, a cím kissé talányos utalását az Olvasó is úgy értelmezi, hogy ez nem más, csakis a zene. A zene, ami egyik igen fontos, talán legfontosabb kiegészítője egy táncelőadásnak. Tudjuk persze, hogy a hangzó matéria mellett a látvány – a szintén meghatározó szerepet betöltő díszlet és jelmez – is fontos összetevő. A zene azonban a táncnak egyetlen olyan társa, amely minden más komponensnél jobban „megcsinálhat” – kiemelhet, támogathat – vagy éppen tönkretelhet egy előadást (Searle 1973, vii). Rendkívül fontos tehát, hogy a táncművész a lehető legjobban ismerje azt a közeget, amelyre mozdulatait megkomponálták. Az ismerkedés megkerülhetetlen, és ideális esetben életfogytig tartó: végigkíséri az egész művészi pályát, melynek kezdő lépései az első tánclépésekkel egy időben kell, hogy megtörténjenek. A táncművész zenei képzésének fontosságát bizonyítandó több száz évre visszamenően számos példát találunk Európa jelentős táncpedagógiai intézményeiben.

A tánc és a zene egyidejű, magas szintű oktatásának gyümölcseként született meg például 1689-ben az első angol opera, Henry Purcell *Dido és Aeneas* című alkotása. Josias Priest, Chelsea lányiskolájának táncmestere olyan alkotást rendelt Purcelltól, ahol tanítványai zenei és táncban való jártasságukat egyaránt megcsillogtathatták. Előbbire a viszonylag egyszerű, ám igényes kidolgozású hangszeres szólamok, utóbbira a sok táncbetét adott alkalmat.

Nagyot ugorva a művészetek történetében: a 19. századi cári Oroszországban, az etalonnak számító szentpétervári balettiskolában is nagy súlyt helyeztek a táncosok sokoldalú, átfogó zenei képzésre. Különleges eseménye volt a budapesti kulturális életnek a szentpéterváriak első fellépése 1899 júniusában. A látogatás apropóján a *Nemzet* című napilap az orosz balettiskolát bemutató

cikkében az ottani oktatásról szót ejtve kiemelte, hogy a növendékek magas óraszámban tanulnak zenét.¹

Az intézményes hazai táncoktatás tantervében már több mint száz éve is helye volt a zenei tantárgyaknak. Tánc történeti kutatásoknak köszönhetően ismeretes, hogy Szücs Jenő, a Magyar Királyi Operaház tánckari növendékek elemi iskolájának igazgatója, már 1912-ben fontosnak tartotta, hogy bevonja a táncosok képzésébe a zenei tárgyakat. Beadványában a következőket írta: „Midőn az 1908-iki évben a m. kir. Operaház elemi iskolájának szervezése iránt előterjesztést tettem, szem előtt tartottam az Operaház eminens érdekét: a balett-növendékek bizonyos fokú zenei kiképeztetését, miért is az eredeti tantervbe a zongora tanítását, mint fakultatív tantárgyat, beállítottam [...]” (idézi Bolvári-Takács 2014, 71).

Nagyon is tudatos döntésnek tűnik tehát, hogy már az Állami Balett Intézet (ÁBI) megalapításakor fontos szerepet kapott a zeneoktatás, mely mindeközéig feltáratlan terület volt az intézmény múltjának alap kutatásaiban. Jelen előadás a rendelkezésre álló primer források gondos áttanulmányozása után az ÁBI működésének korai szakaszát vizsgálva, az 1958 és 1970 közötti zeneoktatás módszertani vonatkozásainak bemutatását vállalta fel.

A Magyar Táncművészeti Főiskola könyvtárában, illetve levéltárában végzett feltáró munka alapján az ÁBI első, zenei oktatást célzó, szisztematikusan összeállított curriculumát az 1958/59-es tanévre vonatkozóan találjuk. Már az évszám sejtetni engedi (a kutatás pedig ezt a sejtést messzemenően alátámasztotta), hogy a kor szelleme – az ’50-es évek ideológiája – az intézmény minden oktatott tantárgyában kitapintható. A dokumentum elején például – mintegy mottóként – a *Szervezeti szabályzat* 2. §-ának részlete olvasható: „Az Intézet feladata szakmailag jól képzett, haladó szellemű táncművészek nevelése, akik művészetükkel a dolgozó nép ügyét szolgálják.” A szakoktatás tantervének

¹ *Nemzet*, 1899. június 3. (a cikket idézi Bolvári-Takács 2014, 20).

összeállításában is hangsúlyozottan – az egyébként valóban példaértékű – szovjet balettpedagógia tapasztalatait kamatoztatták, „felhasználva azokat az eredményeket, amikkel a szovjet koreográfiai intézetek programján, szovjet szakkönyveken és a Magyarországon járt szovjet balettmesterek eleven tanításán keresztül” ismerkedtek meg. Mint a későbbiekben látni fogjuk, a szovjet művészet befolyása a zeneoktatásban is érezte hatását.

A mai struktúrához hasonlóan az ÁBI keretén belül az oktatás akkoriban is két területen folyt párhuzamosan: a leendő táncművészek szakoktatását közismereti oktatás (általános iskola és gimnázium) egészítette ki. A szakmai képzés éppúgy kilenc évig tartott, mint ma, amiben az első hat év felelt meg az alap- és középfokú tanulmányoknak, az utolsó három év pedig a művészképző volt.

A zenei oktatás felépítése a maiével összehasonlítva azonban jelentősen más volt akkoriban. Az első három évfolyamban, a heti 15 órás szakmai oktatás keretein belül heti egy órában a szolfézs tudományával ismerkedtek a jövőbeli balett-táncosok.² Ezt követően, a IV–VII. évfolyamon, a szolfézs helyett heti kétszer 20 perces egyéni zongoraórái voltak a növendékeknek. A VIII–IX. évfolyamon már nem tanultak a hallgatók zenei tantárgyat. A VIII. évfolyamon a zongorát felváltotta a csak ezen az évfolyamon, mindössze egy évig oktatott tánc történet és/vagy a vívás, melyet szintén kizárólag ezen az évfolyamon tanultak a hallgatók. Az utolsó évben már csupán két tantárgy szerepel az általános tantervben: a klasszikus tánc és az emelés. A zeneoktatás akkori elismertségét mutatja, hogy mind a szolfézs, mind a zongora a klasszikus tánc, a történelmi társastánc, a népi gyermekjáték, a táncírás, a színpadi játék, a karaktertánc és az emelés mellett – tehát a szorosán vett szakmai tantárgyak társaságában –, a balett növendékeknek előírt szakoktatás tantárgyainak sorában, és nem a közismereti tantárgyak között szerepelt.

² Lásd a Függelék 1. táblázatát.

A szolfézs tanításának programja

A szolfézsoktatás programját vizsgálva eltéveszthetetlen az akkor még élő Kodály Zoltán hatásának és szellemiségének megjelenése. (Ne feledjük, Kodály jelenléte, pedagógiai elképzelései ekkor még nagyon is kézzelfoghatóan kimutathatók voltak Magyarország zenei életében, az iskolák énekóráinak óraszámában és tananyagában is.) A Kodály-hatás leginkább abban mutatkozik meg az ÁBI szolfézs tananyagának programjában, hogy az elméleti ismeretek elsajátítása mellett nagy súlyt fektettek a gyakorlati zenei ismeretekre is. Így nem meglepő, hogy a tananyag központjába a lapról olvasás és a zenediktálás került. Az ÁBI szolfézsoktatásának programja rámutat: „A szolfézs tanítás célja, hogy a növendékeink a zenét ne csak ösztönösen érzékeljék, hanem képesek legyenek tudatosan hallani, formákat felfogni, fölismerni és emlékezni, hogy zeneileg is művelt táncosokká fejlődjenek. [...] Tekintettel voltunk arra, hogy az Állami Balett Intézetben növendékeink az első három évfolyamban a szolfézs tanulóval párhuzamosan nem hangszeres zenét, hanem táncot tanulnak. Éppen ezért az átlagnál nagyobb súlyt helyezünk a memória fejlesztésére és a formák felismerésére – [a] hallott (és nem látott) zene tudatosítására.” Az első három évfolyam irányelve, módszere és gyakorlata – a programot összeállító Debreceni Miklósné intézeti zenetanár megjegyzése szerint – csak csekély eltérést mutatott a Fővárosi Zeneiskolák Szervezetének programjától. (Ha ezt a tantervet a mostani zeneiskolai szolfézs tantervekkel vetjük össze, megállapítható, hogy az ÁBI első évfolyamának szolfézs-tananyaga a mostani alapfokú művészeti iskolák, azaz a zeneiskolák zenei előképzőjének követelményeit, a második évfolyam az első osztályos szolfézs, a harmadik évfolyam pedig a mai szolfézs tanterv első-másodikos tudásanyagát foglalja magában.)³

³ Lásd a Művelődési és Köznevelési Minisztérium: *Az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programja – szolfézs* (1998, 24–89), valamint a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége által kiadott szolfézs tantervet (2011).

Hogy közelebbi képet kapjunk a vizsgált időszakban az ÁBI-ben folyó zeneoktatásáról, elengedhetetlen, hogy megvizsgáljuk, milyen tankönyveket használtak az akkori zenetanárok. A mai szolfézssórák abszolút főszereplője, Dobszay László alapvető szolfézsönyv-sorozata, *A hangok világa* (Dobszay 1966-1969), immár közel félévszázados ugyan, de ezek kötetei csak 1966-tól jelentek meg, tehát még nem szerepelhettek az első tantervekben.⁴

Szerepeltek viszont Irsai Vera *Szolfézspéldatárának* kötetei (Irsai 1953, 1955), Kodálytól az *Énekeljünk tisztán* (Kodály 1959), az *Ötfokú zene* (Kodály 1958), a *333 olvasógyakorlat* (Kodály 1962) és a *Bicinia Hungarica* füzetek (I-II., (Kodály, 1958, 1960). Használták a Kodály (1943) szerkesztette *Iskolai énekgyűjtemény* I-II. kötetét, és szerző megjelölése nélkül az *Egynemű kórusok* és a *Kétszólamú gyermekjátékok* című köteteket. A dalgyűjtemények közül felsorolták a *Tiszán innen, Dunán túl* (Borsy és Rossa 1951), a *Népek dalai* (Benedek és Vig é. n.), a *Szabad népek dalai* (Barát, Borsy és Fejér 1951) című kiadványokat. Tanultak a *Körbe-körbe* című kánongyűjteményből (Kerényi 1935), egy közelebbi meghatározás nélküli, kétszólamú szovjet dalokat tartalmazó kiadványból és a „Gát-füzet”-ből.⁵ A tananyag programjában a kiadványok felsorolásának végén szereplő „stb.” azt sugallja, hogy ezen kívül a tanár belátása és tetszése szerinti más kiadványokból is válogathatott.

A tanterv összeállítója minden évfolyamban hat egységben dolgozta fel a szolfézs tantárgy követelményeit, melyek az évfolyamok előrehaladtával fokozatosan egyre nehezebbek, sokrétűbbek és hosszabbak lettek. A hat egység a következő volt: 1. Dallam és szolmizálás. 2. Ritmus. 3. Többszólamúság. 4. Írás-olvasás. 5. Elmélet. 6. Forma.

Dallam és szolmizálás

⁴ Az Állami Balett Intézet szolfézsoktatásában a hat kötetes sorozatból az első négy kötet használata lett volna reális.

⁵ A „Gát-füzet” nagy valószínűséggel Gát (1939) vagy Gát (1950).

A dallam és szolmizálás tervezett követelményei szerint az I. félévben a s-m; s-l-s-m; s-m-d; s-l-m; m-r-d; s-m-r-d; l-s-m-r-d pentaton-formulákat gyakorolták, mely a II. félévben kibővült a fá-val és ti-vel – s-f-m-r-d; m-r-d-t,-l, – tehát a leendő táncművészek már pentachorddal⁶ is megismerkedtek. A szolmizálást ekkor még elsősorban kézjelről énekelték.

A daltanulást az első két hónapban 6-8 mondóka megtanulása vezette be, majd mindhárom évfolyamban követelmény volt 15 dal elsajátítása. Ezek gerincét a vizsgált dokumentumok szerint a magyar népdalok adták, de a tanterv hangsúlyozta, hogy „legyen közöttük néhány a baráti népek dalaiból és néhány mozgalmi dal” is. A III. évfolyamon ezért kerülhetett bele a külön fiúknak javasolt dalok sorába többek között a *Dal a géppuskáról* és a *Zúg az akna*, a fiúsnak vélt *Garibaldi*, az *Én vagyok a kunsági fi*, a *Béreslegény* és a *Már én többet nem kapálok* című dalok mellé. A II. évfolyamon kibővült a szolmizáció köre az oktáv terjedelemben, és intenzíven gyakorolták a dúr és moll hármashangzatok szolmizációját: d-m-s; d-s-d; d'-s-m-s; l,-d-m; l-m,-l; l-m,-d,-m; a III. évfolyamon pedig már a „dó-sor tával” (d-r-m-f-s-l-ta-d → mixolíd), és a „lá-sor fi-vel” (l-t-d-r-m-fi-s-l → dór) fogalmával ismerkedtek a tanulók.

Ritmus

Az első évfolyam ritmussal kapcsolatos tervezett anyagában a 2/4-es és a 4/4-es ütem szerepel, melyet tapssal, dobolással, járással, valamint a hangjegyértékek összehasonlításával kívánt szemléltetni és gyakoroltatni a tanterv összeállítója. Követelmény volt a ritmuselemek hallás utáni felismerése, valamint az új elemek kikeresése a tanult dalokból. A második évben került sor az összetett ritmusok (a kétféle pontozott ritmus és a szinkópa), a 3/4-es ütem tanulmányozására, valamint a negyed- és nyolcadszünetek gyakorlására –

⁶ A *pentachord* görög eredetű zenei szakkifejezés, melynek jelentése öt egymás utáni hang.

hangsúlyos helyen kontrázással. A harmadik évben a tanult dalok ritmikai elemzésével fejlesztették a tanulók ritmusérzékét.

Többszólamúság

A dokumentumok tanúsága szerint nagy súlyt fektettek a több szólamban való éneklésre, valamint arra, hogy a tanulók saját maguk is létrehozzanak többszólamúságot, melynek megvalósítása igen komoly szellemi teljesítményt kíván. Két szólamban már az első évfolyamban is énekeltek – kézzelről és kottából is. Adott dallamhoz dudakíséret, orgonapont, dallam- és ritmusostinato társulhatott, illetve terveztek kánont dallammal és a dallam ritmusával is. A gyakorlatokat először csoportban, majd egyénenként is végezték, utóbbinál a kéz és a láb egyszerre dolgozott. A második és harmadik évfolyamban ehhez a szekcióhoz további részletezést nem találunk a tantervben, csupán azt tudhatjuk meg, hogy a „Példatárból”, a Kodály *Bicinia I.* kötetéből és a „Gát-füzetből” válogattak gyakorlatokat.

Az írás-olvasás

Mint arra már utaltam, a szolfézs tananyagának programjában nagy hangsúlyt helyeztek a szolfézs gyakorlati részére, így a zenei írás-olvasás súlyponti helyet kapott a szolfézsoktatásban. Itt is – a többi kategóriához hasonlóan – a fokozatosság elvére épült a tervezés. Először ismert dalok ritmusának írásával kezdtek, emlékezetből is, melyet tapssal és járással készítettek elő. Ezt követte a dallamírás, kezdetben betűskottával, majd a vonalrendszerbe írt hangjegyekkel. Ezt mind a ritmusdiktálásnál, mind a dallamírásnál az úgynevezett visszhangírás-technikával gyakoroltatták: az I. félévben kétütemnyi 2/4-es ütem, a II. félévben négyütemnyi dallam leírásával. A tananyag megalkotója tervezte, hogy a tanulók majd ritmusképleteket is szerkesztenek, először csak egy, majd két ütemet, később motívumot is. A lapról olvasás anyagának a tantervben előírt 45 gyakorlatát mindhárom évben a „Példatár” anyagából válogathatta a tanár.

(Az első évben az 1-100., a második évben a 100-300. gyakorlat közül, a harmadik évben pedig a 100. gyakorlattól a tankönyv végéig válogatva.) Az utolsó szolfézs évben már követelmény volt az abszolút hangnevek és a módosítójelek ismerete is.

Elmélet

A szolfézs gyakorlati oktatásához képest meglehetősen szerény elméleti anyagot kellett elsajátítaniuk a tanulóknak. Az I. évfolyamon a tempók, a dinamika, a dó és lá pentaton, a dó és lá pentachord fogalmával kellett megismerkedniük, a II. évfolyamon ezt egészítette ki a dúr és moll hangsorral való ismerkedés, a III. évfolyamon pedig a dórral és a mixolíddel, valamint a „fontosabb” hangközök feldolgozásával.

Forma

A formatani ismeretek az első évben a ritmus és dallam kérdés-feleletének megismerésével kezdődtek, amit egy évvel később már kibővítettek az azonosság (ismétlés), a hasonlóság (variáns) és az alsó és felső kvintváltás megtanulásával. A II. évfolyamon további cél volt, hogy a rövid terjedelmű klasszikus művekben – elsősorban a tanulók által ismert balettzenékben – hallás után felismerjék az egyes formarészek végét. A III. évfolyamon a népdalelemzés részeként tudni kellett az egyes népdalsorok betűvel való jelölését, valamint követelmény volt a klasszikus zene egyszerűbb alkotóelemeinek (periódus), valamint egyszerűbb formáinak (például a dalforma, kisorondó forma) ismerete.

A zongora tanításának programja négy évfolyam számára

A zongora tantervet az ÁBI tanárai – Debreceni Miklósné, Kende Ernőné, Nemes N. Éva és Reményi Gézáné – állították össze.⁷ A zongoratanítás céljaként határozták meg, hogy „a jövő táncművészeit zeneileg fejletté tegye, nevelje a növendékek művészi ízlését és elősegítsük, hogy élővé válják bennük a tánc és zene összefüggése.” Obligát megjegyzésként pedig: „Programunk célkitűzéseinél figyelembe vettük azt a segítséget, amit a szovjet pedagógia nyújt.” A zongora tanterv a 13-16 éves korosztály számára készült; a követelményeket átlagképeségű növendékekre, adottságaik szerint személyre szabták. A négy évre tervezett anyagot úgy válogatták, hogy az igazodjon az ÁBI speciális követelményeihez, a tananyag nagy része ezért tánczene. Ennek (is) köszönhetően szerepelnek a Haydn: *Táncok*, Beethoven: *Táncok*, Schubert: *Keringők*, Händel: *Leichte Tänze*, *Régi táncok gyermekeknek*, Chopin: *Mazurkák*, Strauss: *Keringők* című kiadványok.

Az intézeti zongoratanárok figyelmet fordítottak arra, hogy már a kezdetektől minél több zenetörténeti korszak zenéjét megismerjék a növendékek, így a tanterv a barokktól a 20. századi zeneszerzőkig ajánl gyűjteményeket, kottákat. A program tekintettel volt arra, hogy az oktatásra csupán heti 2x20 perc jutott és a növendékeknek minimális gyakorlási lehetőség állt rendelkezésre. Ennek fényében kérdéses, hogyan tudták az egy tanévre előírt 20-25 darabot, különböző stílusokban, különböző technikai követelményekkel megvalósítani. Magyarázatot talán a tanterv két egymás mellé kerülő mondata adhat, melyek között látszólag ellentmondás feszül: „Minőségi megoldás kevés anyagon”, illetve a „Sok anyag eljátszása irodalom-ismeret és lapról-játszás céljából”, ami az jelentheti, hogy csak néhány darabot dolgozott ki igényesen tanár és diák, a stílusismeret elmélyítése okán több kompozíciót pedig csak átjátszottak. A lapról olvasást – a szolfézshoz hasonlóan – itt is kiemelten kezelték, hiszen a

⁷ A zongora tanításának programját lásd a Függelék 2. táblázatában.

hangszeres prima vista olvasást kezdettől fogva rendszeresen gyakoroltatták – az éppen adott évfolyam zenei és technikai fokánál jóval könnyebb anyagon.

A tanulandó művek kiválasztásában a tanterv szabad kezet adott a tanárnak, aki a hatalmas zongorairodalomból „a sok értékes, az ifjúság számára írt mű közül, a növendék adottságainak és körülményeinek figyelembevételével megfelelő változatos anyagot állíthatott össze, olyan műveket, melyek a [tanulók] érdeklődését felébresztik, ugyanakkor zenei és technikai tudását továbbfejlesztik.” Minden bizonnyal ezért szerepelnek a III. évfolyam anyagában a növendékekhez feltehetően közelálló *Balet- és Opera-albumok*,⁸ melyekben a napi munka során hallott, ismert zeneművek könnyített változatai találhatók. Kötelező volt keleti szomszédaink zeneszerzőinek műveit is bevenni a programba. Konkrét kiadványt kettőt találunk: az I. évfolyam kottái között Grecsanyinov: *Kis darabok*, a II. évfolyamon Kabalevszkij: *12 könnyű zongoradarab (op. 39)* című kiadványát olvashatjuk, de ezeken kívül is minden évfolyam követelményében ott szerepel a „szovjet zongoradarab”, „szovjet művek” „négykezes: szovjet gyűjtemény”. Az ideológiai kötelezettség, a szovjet szerzők zongorapedagógiai műveiből való válogatás persze nem jelentett minőségi engedményt, magam is sok értékes és pedagógiailag hasznos művet tanultam és tanítottam szovjet zeneszerzőktől.

A művek kiválasztásában fontos szempont volt, hogy a magyar népzene megkedveltetése és megismertetése céljából a népdalfeldolgozásokon kívül évenként egy-két népdalt ének-zongorakíséretes változatban is felvettek a programba. A zongoratechnikát tökéletesítő gyakorlatokat a III. évfolyamtól kellett tanulni. Ekkortól kezdték tanítani a skálákat egy és két kézzel, a hármashangzat-felbontásokat és az akkordokat, valamint az egyszerű kadenciákat. Ami az etűdöket illeti, a III. évfolyamon ajánlott Karl Czerny *Könnyű technikai gyakorlatok* című gyűjteményéhez a IV. évben – a

⁸ Kis kezek - nagy mesterek. *Balet-album* (1951), Kis kezek - nagy mesterek. *Opera-album* (1957)

körülmények ismeretében talán kissé túlzóan – már Bertini etűdjeiből is lehetett válogatni.

Az összeállítók igényességét mutatja, hogy már az I. évfolyamtól következetesen szerepel a tantervben négykezes tanítása is, mely a zongorát tanulók kamarazenélésének egyik legkönnyebben elérhető formája.

Zeneoktatás a gyakorlatban

Felmerül a kérdés, vajon milyen módon valósult meg a vizsgált időszak zenetanításának programja. Ehhez egy-egy mintavétel erejéig az ÁBI két egykori növendékének visszaemlékezéseit hívtam segítségül.

Szakály György 1967 és 1976, Lőrinc Katalin pedig 1968 és 1977 között volt az ÁBI diákja. Az alábbiakban a velük készített, zenetanítással kapcsolatos interjúik kivonata olvasható.

Szakály György visszaemlékezése az ÁBI zeneóráira

Solt Erzsébet és Macher Lajos voltak a zongoratanárai. A zongoraórák tanulságosak voltak, mert nemcsak a technikai dolgokat tanulták meg (például az ujjrendet, skálákat, etűdöket, előadási darabokat), hanem sok mindent megtudtak a zongoraórákon a zeneszerzőkről is. Minden tanév végén vizsgázni kellett.

Gyakorlásra csak minimális idő jutott, mert a kollégiumban mindössze egy zongora volt, és a hangszer elhelyezése is mindig problémát jelentett. Egy idő után azzal szembesültek az oktatók, hogy bár a zongoraoktatás nagyon jó, nagyon hasznos és szükséges, de az egyéni zenei képzés egyre inkább megvalósíthatatlanná vált. Akkoriban ugyan még nem volt annyi növendék, mint manapság, mégis nagyon sok időt vitt el, és nem fért bele a korrepetitorok idejébe. (Ők voltak a zongoratanárok is.) Mivel jelentősen megnőtt a tanulók terhelése, a zongorát vették ki az oktatásból, ez tűnt a legegyszerűbbnek.

Az akkori növendékek zenei ismeretszerzését nagyban elősegítette, hogy nagyon sok előadáson felléptek az Operaházban. Így „belülről” ismerték meg többek között a *Manon Lescaut*-t, a *Bánk bánt*, a *Turandot*ot, a *Lammermoori Luciát*, a *Faustot*, a *Rigolettót*. Ezenkívül rendszeresen jártak operába, nagy élmény volt például *A varázsfuvola* előadás. Az ilyen látogatások előtt és után mindig beszéltek a művekről.

Szakály György ma is nagyon fontosnak tartja a balett növendékek általános zenei képzését. Fontos, hogy a mester az órán felhívja a növendékek figyelmét a zene különlegességeire. Manapság azonban – részben a felgyorsult élettempó miatt – csak kevés idő jut a balett órákon a zene sajátosságainak (tempók, ütemmutatók, sajátos hangsúlyok, ki az adott zenemű szerzője) megbeszélésére.

1. kép: Szakály György (jobbról a negyedik) Gál Jenő osztályában, 1970-ben (fotó: Keleti Éva, in: *Visszapillantás, Flashback* 2011)

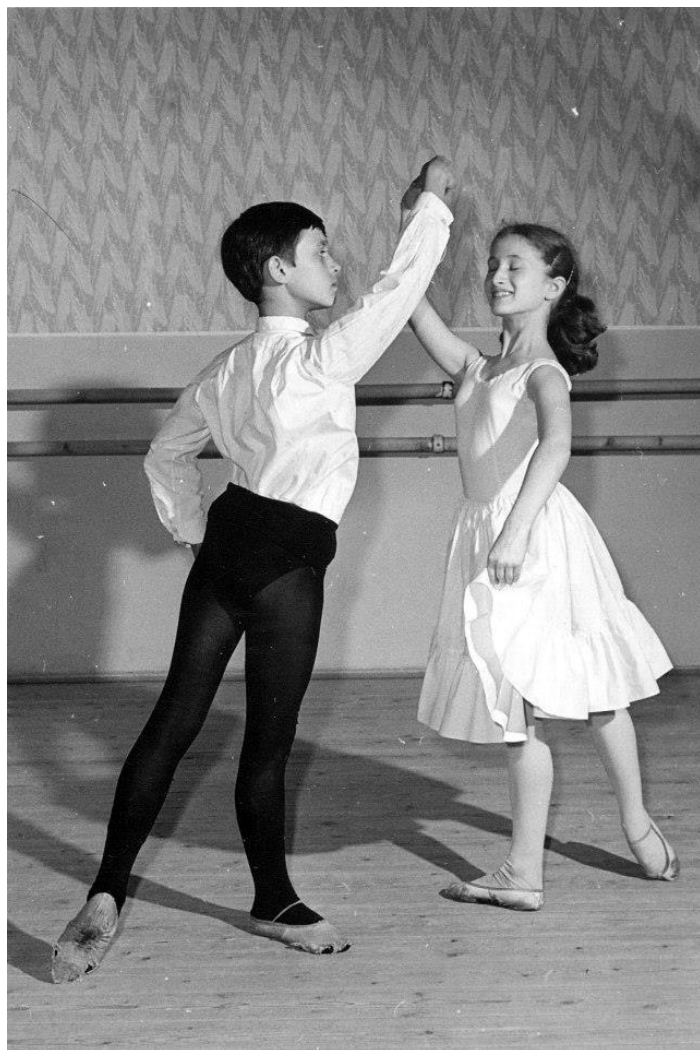
Lőrinc Katalin visszaemlékezése az ÁBI zeneóráira

A szolfézsoktatás az iskolai osztályteremben zajlott, s ugyanolyan volt, mint bármely 45 perces tanóra. Egyik kedvenc népdala lett az itt tanult *A csitári hegyek alatt...* Zongorára Dala Gabriella tanította. Az óra egyenként, külön beosztásban zajlott, egy balett-terem pianínójánál. A tanárnő kérte a házi feladatot, majd vettek újat, mutatta, gyakoroltatta, ismételtették a régebbi etűdöket.

Arra a kérdésemre, hogy mire volt elegendő a heti 2x20 perces zongoraóra, a következő választ kaptam: „Amire nekünk kellett – a muzikalitás gyakorlati előmozdítására –, arra elég volt. Elég sokat haladtam: még Beethovent is játszottam, ameddig nem mindenki jutott el. Amikor az Állami Balettintézetben folytatott tanulmányaimat követően Brüsszelbe mentem egy évre Maurice Béjart (Mudra) iskolájába, ott szabadidőmben (kölcsonként kottákból) gyakorolgtam, hogy ne vesszen el, sőt gyarapodjon ez a tudás. Később erre sajnos már semennyi időm nem jutott – játszani tehát már nem tudnék. Viszont a szolfézsstudásom elég mélyen rögzült: ma is szabadon, »blattolva« szolmizálok, felismerem a hangközöket, könnyedén bánok a ritmusképletekkel.”

Saját táncos pályájuk tapasztalatait összegezve mindkettejük egybehangzó véleménye, hogy nagyon fontos a táncot tanuló növendékek általános zenei képzése egy táncot tanító intézetben.

Hogy hogyan alakult a zeneoktatás programja az elkövetkező években, az egy következő előadás és tanulmány témája lesz.

2. kép: Lőrinc Katalin és Gombosi László 1969-ben (fotó: Tóth László)

Függelék

I. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	6, illetőleg 9 óra*
Történelmi társastánc	2 óra
Népi gyermekjáték	1 óra
Szolfézs	1 óra
Táncírás	1 óra
Évfolyam vezetői	1 óra
Összesen:	12, illetőleg 15 óra

*Amennyiben az évfolyam létszáma 16 főnél nem több, napi egy órás klasszikus táncleckét kapnak, ha azonban az évfolyam ennél nagyobb létszámú, a növedékek napi másfél órás leckét kapnak.

II. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	9 óra
Történelmi társastánc	2 óra
Népi gyermekjáték	1 óra
Szolfézs	1 óra
Táncírás	1 óra
Évfolyam vezetői	1 óra
<i>Összesen</i>	15 óra

III. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	9 óra
Történelmi társastánc	2 óra
Szolfézs	1 óra
Néptánc	1 óra
Táncírás	1 óra
Évfolyam vezetői	1 óra
<i>Összesen</i>	15 óra

IV. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	9 óra
Történelmi társastánc	2 óra
Néptánc	2 óra
Táncírás	1 óra
Évfolyam vezetői	1 óra
Zongora	kétszer 20 perc egyéni
<i>Összesen</i>	16 óra

V. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	9 óra
Karaktértánc	3 óra
Táncírás	1 óra
Évfolyam vezetői	1 óra
Zongora	kétszer 20 perc egyéni
<i>Összesen</i>	15 óra

VI. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	9 óra
Karaktértánc	3 óra
Történelmi társastánc	2 óra
Évfolyam vezetői	1 óra
Zongora	kétszer 20 perc egyéni
<i>Összesen</i>	16 óra

VII. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	9 óra
Karaktértánc	2 óra
Színpadi játék	1 óra
Emelés	1 óra
Történelmi társastánc	2 óra
Zongora	kétszer 20 perc egyéni
<i>Összesen</i>	16 óra

VIII. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	9 óra
Színpadi játék	2 óra
Vívás	1 óra
Emelés	2 óra
Tánc történet (társastáncok)	1 óra
<i>Összesen</i>	15 óra

IX. évfolyam	Heti óraszám
Klasszikus tánc	9 óra
Emelés	2 óra
Összesen	11 óra
Továbbá felkészülés a nyilvános képesítő vizsgára próbarend szerint.	

1. táblázat: Az Állami Balett Intézet szakoktatásának tanterve (1958/59)

I. évfolyam	
20-25 darab különböző stílusokban, különböző technikai követelményekkel	
Máthé: Zongoraiskola I. Czövek: Zongora ABC	10-15 darab
Bartók: Mikrokozmosz I. füzet (válogatva)	8-10 darab
Bartók: Gyermekeknek I. füzet	1-2 darab
Hernádi: A XVIII. század könnyű zongoradarabjai	2 darab
Greccsanyinov: Kis darabok	
Hernádi: A gyermek Mozart	2 darab
Négykezes: Szovjet gyűjtemény, Türk, Weiner, Szervánszky	
Molnár-Senn: Zongoraiskola II. füzet	

II. évfolyam	
Máthé: Zongoraiskola II. Czövek: Zongora ABC	3-4 darab (a nehezebbekből)
Bartók: Mikrokozmosz I-II. füzetből	3-4 darab
Bartók: Gyermekeknek I-III. füzetből	4 darab
J. S. Bach: Notenbüchlein für Anna Magdalena Bach	3 darab
Hernádi: A gyermek Mozart	2 darab
Hernádi: A XVIII. század könnyű zongoradarabjai	2 darab

Haydn: Táncok	1 darab
Beethoven: Táncok	1 darab
Schumann: Jugendalbum	2 darab
Schubert: Walzer	1 darab
Szovjet zongoradarab	2 darab
Négykezes: az I. évfolyam anyagából a nehezebbek	
Kabalevskij: 12 könnyű zongoradarab (op. 39)	

III. évfolyam	
Máthé: Zongoraiskola III.	
J. S. Bach vagy más barokk szerző műveiből	2-4 darab
Klasszikus mű	3 darab
Romantikus mű	2 darab
Magyar mű	2 darab
Szovjet mű	2 darab
Négykezes	2 darab
Skálák egy kézzel, hármashangzat-akkord, legegyszerűbb kadencia	
Karl Czerny: Könnyű technikai gyakorlatok	
Felhasználandó gyűjtemények (az eddigieken kívül)	
G. F. Händel: Leichte Tänze	
J. S. Bach's Söhne (Litolff kiadás)	
Major-Szelényi: Út a szonátához	
Csajkovszkij: Jugendalbum	
Balett-album	
Opera-album	
Régi táncok gyermekeknek	

IV. évfolyam	
J. S. Bach vagy más barokk szerző műveiből	2-3 darab
Etűd: Czerny, Bertini	2-3 darab
Klasszikus mű	2-3 darab
Romantikus mű	2 darab

Magyar mű	2 darab
Szovjet mű	2 darab
Négykezes	2 darab
Szonatina	1 darab
Skálák egy és két kézzel, hármashangzat, kadencia	
Felhasználandó gyűjtemények (az eddigieken kívül)	
J. S. Bach: Kis prelúdiumok	
L. van Beethoven: Leichte Klavierstücke (Litolff kiadás)	
Szonatinák: Haydn, Mozart, Beethoven	
Bartók: Mikrokozmosz III. füzet	
Chopin: Mazurkák	
Strauss: Walzerek	
Szovjet művek	
A zongoratanterv programját összeállították: Debreceni Miklósné, Kende Ernőné, Nemes N. Éva és Reményi Gézáné intézeti tanárok	

2. táblázat: A zongora tanításának programja négy évfolyam számára az Állami Balett Intézetben (1958/59)⁹

Irodalomjegyzék

A Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége által kiadott tanterv (2011).

http://www.mzmsz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=554&Itemid=24

Az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programja – szolfézs (1998). ROMI-SULI Könyvkiadó, Mogyoród.

Barát Mária, Borsy István és Fejér Pál (1951, szerk.): *Szabad népek dalai*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.

Benedek Árpád és Vig Rudolf (é. n., szerk.): *Népek dalai*. Székesfővárosi Irodalmi Intézet, Budapest

⁹ A kottaleírásoknál megtartottam a tanterv írásmódját, csupán a kisebb hibákat javítottam.

- Bolvári-Takács Gábor (2014): *Táncosok és iskolák. Fejezetek a hazai táncművészek 19–20. századi intézménytörténetéből*. Gondolat, Budapest.
- Borsy István és Rossa Ernő (1951, szerk.): *Tiszán innen, Dunán túl*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Dobszay László (1966): *A hangok világa*, I. kötet. Editio Musica, Budapest
- Dobszay László (1967): *A hangok világa*, II. kötet. Editio Musica, Budapest
- Dobszay László (1969): *A hangok világa*, III. kötet. Editio Musica, Budapest
- Dobszay László (1969): *A hangok világa*, IV. kötet. Editio Musica, Budapest
- Gát József (1939): *Kottaolvasás – lapról játszás*. K. n., Budapest.
- Gát József (1950): *Kottaolvasás, hallásfejlesztés*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Irsai Vera, Agócsy László, Szőnyi Erzsébet (1953): *Szolfézs példatár Alsófok 1. kötet*. Editio Musica, Budapest
- J. Irsai Vera, (1955): *Szolfézs példatár Alsófok 2. kötet*. Zeneműkiadó, Budapest
- Keleti Éva (2011), *Visszapillantás, Flashback*. Geopen Könykiadó Kft., Budapest
- Kerényi György (1935, szerk.): *Körbe-körbe*. Énekszó, Budapest.
- Kis kezek - nagy mesterek. *Ballett-album* (1951) Zeneműkiadó, Budapest
- Kis kezek - nagy mesterek. *Opera-album* (1957) Zeneműkiadó, Budapest
- Kodály Zoltán (1959): *Énekeljünk tisztán* Editio Musica, Budapest
- Kodály Zoltán (1958): *Ötfokú zene* Editio Musica, Budapest
- Kodály Zoltán (1962): *333 olvasógyakorlat* Editio Musica, Budapest
- Kodály Zoltán (1958): *Bicinia Hungarica I.*
- Kodály Zoltán (1960): *Bicinia Hungarica II.*
- Kodály Zoltán (1943, szerk.): *Iskolai énekgyűjtemény*. Országos Köznevelési Tanács, Budapest.
- Searle, H. (1973): *Ballet Music*. Dover Publication Inc., New York.
- Tantervek – szolfézs és zongora* (1958/59). Állami Balett Intézet, Budapest. (Kézirat.)

A szerzőről

Konkolyné dr. Kovács Ilona egyetemi docens (Magyar Táncművészeti Főiskola Elméleti Tanszék)

A tanulmány a NKFIH K115676 számú kutatás keretében készült.